అత్తగారూ—ఆచారాలూ

ఆచారం అంటే అందరికీ యిష్టమే కాని ఆచారం అనే పేరుతో అనారోగ్యాన్ని కొనితెచ్చుకునేవారిని చూస్తేనే చాలా బాధగా వుంటుంది. కొందరు ఆచారం అనే బురఖా తగిలించుకుని వెనకాల అనాచారపు భాగవతం ఆడేవారూ వున్నారు. మరికొందరు కేవలం పేరూ ప్రతిష్ఠల కోసం ఏమైనాసరే అని కఠినంగా మొండికిపడి ఆచారంకోసం పస్తు లుండి వళ్లు పాడుచేసుకునేవారూ వున్నారు. మంచినీళ్ళ బావిదగ్గర చేరే ఆడంగు లంతా ఆచారాన్ని గురించిన చర్చలేందే నీళ్ళ బిందె బుజాని కెత్తరుగదా! అందులో ముఖ్యంగా విడోలు. ఒక నడివయసావిడ మరొక వయసు మళ్ళినావిడ మెప్పుకోసం "కక్కీ, నాకేమో వూరగాయజాడీవేపు చీపురు పుల్ల తగిలినా చీకాకేస్తుంది. వెంటనే ఆ జాడీ తీసి దిబ్బలో పారేయాల్సిందే! మా అత్తగారి ఆచారం నీకు తెలియంది కాదుగా. నేను కాస్త తోసేసుకున్నా ఆవిడగారు మండిపడతారు కక్కీ!"

"ఆఁ, పడతారమ్మా పడతారు. కూతుర్ని నియోగుల యింట్లో యిచ్చేప్పుడు ఆచారం ఏమైందో — నీకేం నిక్షేపంలాంటి కుటుంబంలో నుంచి వచ్చావు. మీ అత్త చెంచమ్మకంటే నీవాళ్ళే ఎక్కువ ఆచారవంతు లని మా కక్కీ అంటూవుంటుంది."

"అయ్యో! ఆ మాట నే నని బ్రతగ్గలనా కక్కీ? నోరు మూసుకుని పడుండాల్సిందే, మా అత్తగారు తన కూతురు ఆచారాన్ని గురించి మాట్లాడుతూవుంటే."

"హోయబ్బ! ఎవరికి తెలియదు కూతురు ఆచారం! కిరస్తానీవాళ్ళ లాంటి ఆడబిడ్డలు రెండు జడలూ, కాళ్ళకు చెప్పులూ వేసుకుని వంటింట్లో కొచ్చి 'వడ్డించు' అంటే కుక్కిన పేనల్లే వడ్డిస్తుందిట. అలాటి ఆచారం

మరి నీకూ నాకూ ఎలా వస్తుందిలే! అయినా మీరూ మీరూ అత్తలూ కోడళ్ళూ. మధ్య మాకెందుకులే యీ గొడవలు. నే వెళ్ళొస్తామ్మా" అని నెమ్మదిగా ఎక్కడివాళ్లు అక్కడ జారుకుంటారు.

అసలు ఆచారాన్ని గురించి ఎక్కువగా మాట్లాడేవాళ్ళు ఆడవాళ్ళు. అందులోనూ వయసుమళ్ళినవాళ్లు ఎక్కువగా యీ విషయాలే మాట్లాడు తుంటారు. ఆచారాన్ని గురించి మాట్లాడేదానికంటే మరొకర్ని అనాచారు లని ఆడిపోసుకోడంలో తృప్తి చెందుతుంటారు చాలామంది ఆడవాళ్లు. అలాటివారి మధ్య ఖర్మంజాలక పడుచు సుమంగలీలు వుండటం తటస్థిస్తే యిబ్బందిలో పడతారు. పెద్దవాళ్ళ మాటలకు అవును అనాల్సిందే, యిష్టం లేకపోయినా. ఆచారాన్ని గురించిన ముసలివాళ్ళ లెక్చర్లు వినాల్సిందే. విధిలేక, అలా వినని పడుచులు ఎవరైనా వుంటే ముసలి గుంపంతా ఆ పడుచు పిల్లల్ని వెంటనే రాల్చిపోస్తారు. మరీ మిడిమేలం, నడమంత్రం, నీలుగు, గీర్వాణం, ఫ్యాషను — యిత్యాది మినపసున్ని వుండల్లాంటి అరగని మాటల్తో ఆడిపోసుకుంటారు. ఆ భయంతోనైనా ఒక చెవ్వు ముసలివాళ్ళ కొప్పచెప్పాల్సిందే. నా ఖర్మం జాలక ఒకసారి వయసు మళ్ళిన ముసలి విడో మహాసభలో ఒంటరిగా చిక్కుకున్నాను. అదీ, ఒక బంధువులయింటి పెళ్ళిభోజనాల సందర్భంలో. లోపల వంటలు అవుతున్నాయి. వైష్ణవ వంటవా ళ్ళంతా మడికట్టి వంట చేస్తున్నారు. ఇల్లంతా సందడిగావుంది. కొత్తకోడళ్లు అంతా పిల్లల్ని ఒళ్ళో వేసుకుని జోకొడుతూ పిచ్చాపాటీ మాట్లాడుతున్నారు. కొందరు పెళ్ళికూతుర్ని, ఆమె నగల్ని విలువ కడుతున్నారు. మగవాళ్ళంతా పెళ్లికొడుకుతోసహా మేడమీద కూర్చొని రేడియో వింటున్నారు. నాకు ఆ యిల్లూ, మనుషులూ కొత్తకావడంవల్ల మా అత్తగార్ని అంటిపెట్టుకొని, ఆవిడగారు ఎక్కడ కూర్చుంటే అక్కడ కూర్చోవలసి వచ్చింది—ఆవిడగారి పాత స్నేహితు

రాంద్రూ, తోడికోడళ్లూ, చెల్లెళ్లూ, వేలువిడిచిన మేనమామ మేనత్తల పిల్లలూ ఓ యబ్బ! ఆ లిస్టు ఆమే చెప్పాలి. అందరూ ముందుహాల్లో సభ తీర్చారు.

కొందరు వత్తులు చేస్తూ, కొందరు విస్తరాకులు కుడుతూ మాటల్లోకి దిగారు. నేను ఒంటరిగా చిక్కుకున్నాను వాళ్ళందరిలోనూ. ఓ మూల ఒదిగి కూర్చుని వాళ్ళ మాటలన్నీ వింటం మొదలెట్టాను....అక్కడున్న ముసలివాళ్ళందరికీ మా అత్తగారు అధ్యక్షురాలు. మా అత్తగారి కంఠ స్వరం తంజావూరు తంబురా మందరస్థాయి అనవచ్చు, మెల్లగా మాట్లా డితే. కాస్త గట్టిగా మాట్లాడినప్పుడు కలకత్తా మెయిలు యింజను అరుపే. ఆమె కంఠం ఎత్తి మాట్లాడుతుంటే కందిరీగలు ఘోష పెడుతున్న ట్లుంటుంది. ఆమె చాలా ఆచారంగా వుంటుంటారు. ఆమె తనుచేసిన వంటతప్పితే మరెవరు వండినా భోంచేయరు. కన్నకూతురు వంట చేసినా పనికిరాదు ఆమెకు. తనే వండుకోవాలి, తనే తినాలి. మిగతాకూడా ఎవరికీ వుంచరు. అలా తను చేసుకోలేనినాడు పస్తు—నాలుగు పండ్లు తిని చెంబెడు పాలు తాగి పడుకుంటారు—కృష్ణా అంటూ. ఆమెకు అప్పు డప్పుడు ఫిట్సు వస్తూవుంటాయి. తెలివిలేకుండా చాలాసేపు పడిపో తూంటుంది ఆమె. అలాంటి సమయంలో గొంతులో నీళ్లు పోస్తేగాని తెలివిరాదు మరి. అటువంటి సందర్భంలో తను నీళ్ళు ఎలా గొంతులో పోసుకోగలదు?

వంటమనిషి వైష్ణవుడే అయివుండాలి. అతడు వచ్చి కాసిని నీళ్ళు గొంతులో పోయాలి. ఖర్మంజాలక ఒకరోజు అతడు సినిమా కెళ్లాడు. మా అత్తగారికి ఫిట్ వచ్చి పడిపోయారుట. నేనూ ఇంట్లోలేను, ఆ సమ యంలో. ఇంట్లో పనిమనిషి, పనికుర్రవాడు తప్పితే ఎవరూ లేరు. ఎంత సేపటికీ తెలివిరాక గొంతు ఎండిపోయి గుటకలు వేస్తుంటే వాళ్లు మరీ ఖంగారు పడిపోయారట. చివరకు ధైర్యంచేసి ఆమె ప్రాణం నిలపడం కోసం కాసిని నీళ్ళు తెచ్చి కొద్దికొద్దిగా గొంతులో పోసిందిట పనిమనిషి. కళ్లు మూసుకునే ఒక్కొక్క గుక్క నీళ్లు తాగారట, నెమ్మదిగా, మా అత్త గారు. అప్పటికి కాస్త తెలివివచ్చి కళ్ళుతెరిచి చూస్తే అదృష్ట వశాత్తూ

అప్పుడే సినిమా చూచి తిరిగివచ్చిన ఆ వైష్ణవ వంటాయన ఎదురుగుండా పట్టెనామాలతో మా అత్తగారి కళ్ళ పడ్డాడు—సాక్షాత్ ఆ వెంకటేశ్వరుడే నామాలతో తనెదట ప్రత్యక్ష మైనట్లు. అతడు తెచ్చిన తీర్థమే తాను సేవించినట్లు మా అత్తగారు తృప్తిపడి వుంటారు. 'బ్రతుకుజీవుడా' అనుకున్నాం. ఆ సంగతి మళ్ళీ ఎవరూ బయట అనకుండా గప్‌చిప్‌గా వుండి పోయాం. ఆవిడ ఆనాటి ఆచార వ్రత భంగాన్ని గుట్టుగానే వుంచాం. ఎక్కడంటే అక్కడ ఫిట్ వచ్చి తెలివిలేకుండా పడిపోయే మనిషి యింత చాదస్తంగా 'వైష్ణవుడే రావాలి, గొంతులో నీళ్ళు పోయడానికి' అంటే కుదుర్తుందా, లేక వైష్ణవు లుండేచోటు చూచి ఆమెకు ఫిట్ వస్తుందా?

ఆనాడు మా అత్తగారు అధ్యక్షత వహించిన మహాసభలో మా అత్తగారి తోడికోడలు ఆరంభించారు ప్రసారం—"అమ్మణ్ణీ! నీవేమైనా అనుకో, యీకాలప్పిల్లయినా నీ కోడలే నయం. మన వ్యాపార్ల గోచీ పెట్టి చీర కట్టింది ముద్దుగా. దానికున్నపాటి బుద్ధికూడా మన సుబ్బమ్మత్త కోడలుకు లేదుగదా! అబ్బ!! ఛండాలంగా ఆ చీర కట్టేమిటీ, ఆ నీలుగేమిటీ—వంటిల్లు వుంచే తీరేమిటి, ఛ ఛ! వాంతొస్తుందంటే నమ్మ." వెంటనే మా అత్తగారు "యిదుగో కనకం—ఆ అనాచారమ్మనిషి పేరు నా దగ్గిర ఎత్తకు. మనమూ మైలపడతాం. వూరుకో" అన్నారు. ఇంతలో యింకొకామె, "అయినా, కక్కి, తెలీ కడుగుతాగానీ అసలు నీకంటే ఆచార వంతురాలా అంట చెల్లమ్మ—అయ్యో, అయ్యో, ఏం ఎగిరి పడుతుంది; ఏం ఎగిరిపడుతుంది! ఆవిడ చేసే హంగామా చూస్తే, ఒంటికి కారం రాచినట్లుంటుంది. హెవరికి తెలియదూంట ఆవిడ ఆచారం?"

"ఇదుగో అమృతం, దానిమాట నా దగ్గిర తేవాక. దాని సంగతి నాకు తెలుసు. దాని మొగుడు రాయలసీమలో వుద్యోగం వెలగబెట్టినప్పుడంతా తురకపిల్ల పొయ్యి వెలిగిస్తే వంట చేసుకు తినే దా పీనుగు—దాని కాచారం ఏమిటే? నిక్షేపంలాంటి అత్తగార్ని అడవులు పట్టించింది. దాని అబ్బగాడికి గతిలేక దాని వెనక ఆడపిల్ల లందర్నీ అయినకాడికి ఆరువేల నియోగులకిచ్చాడు. ఇంకా ఆచారం ఎక్కడ, నా తలకాయ ఆచారం!" అని మా అత్తగారి దీర్ఘం విని "అయ్యో అమ్మణ్ణీ, అంతటితో ఆగావేం? దాని

తమ్ముడు మళయాళీందాన్ని పెళ్ళిచేసుకుని చెప్పకుండా పాలఘాటు వెళ్ళిన సంగతి నీకూ తెలుసుగా ?

"హాఁ, తెలియకేం ? తెలుసు. అంతేకాదు. ఈనాడు ఆ మళయాళ ప్పీనుగచేత వంట చేయించి భోంచేస్తూందట, నీవు చెప్పిన ఆచార వంతురాలు."

"ఆఁ ! నిజంగా ? అయ్యో ఖర్మమా ! అంత నీచానికి పాల్పడిందా ఆ మనిషి ? అన్నట్లు, కక్కీ, నీకు మేనత్త ఆడబిడ్డో ఏదో అవుతుందిగదూ." వెంటనే మా అత్తగారి ముఖం నల్లబడిపోయింది. "ఆఁ—.నాకేంగాదు. దాని అబ్బగాడు ఏనాడు పోయాడో ఆనాడే వాళ్ళకీ మాకూ తెగతెంపు లయి పోయాయి. ఆ పీనుక్కూ నాకూ ఏ బాంధవ్యంలేదు" అని ఖచ్చితంగా తేల్చేశారు మా అత్తగారు. ఎవరైనా ఒకరు ఆచారవంతులంటే మరొకరు ఒప్పుకునేట్లు లే రా సభలో. గంగాభాగీరథీ సమానురాండ్రంతా.

ఒకావిడ అంతసేపూ వూరికే కూర్చుని, వున్నట్లుండి ఏదో తనూ ఒక 'న్యూస్' అందించాలనే ఉత్సాహంతో "అయ్యో నా తెలివి మండా, యిందాకట్నుంచీ ఆలోచించుతున్నా ఎక్కడా, ఎవరింటి పెళ్ళిలోనా అని ! మన కృష్ణుడి పెళ్ళికి రుక్కిణమ్మత్తా వాళ్ళింట్లో ఏం జరిగిందో తెలుసా ?" అని ఆవిడ అందరి ముఖాలూ చూచింది. ఎవరికైనా తెలిస్తే తన గొప్ప తనం కాస్తా తగ్గిపోతుం దనే భయంతో ! అదృష్టవశాత్తూ ఎవరికీ ఆవిడ చెప్పబోయేది ఏమిటో తెలీక గుడ్లప్పచెప్పి ప్రశ్నార్థకంగా ఆవిణ్ని చూచారు. వెంటనే ఆవిడ "ఇంకా నయం, తెలీక పోవడమేమిటీ ? ఊరంతా అట్టుడికి పోతేనూ, ఆరోజు జరిగిన గొడవకీ ! రుక్కిణమ్మావాళ్ళ యింటిపెళ్ళి అంటే యీ గొడవ అందరికీ ఈ నాటికీ తెలుసే ! ఏం చెప్పేది ? ఆరోజు మా తలలు వంగిపోయాయి. ఎందుకొచ్చామా ఈ పెండ్లికీ అని అదోలా అయిపోయింది. మా అమ్మా, నాన్నావాళ్ళు అసలే ఆచారవంతులు. వాళ్లు పచ్చి గంగ ముట్టరే దా యింట్లో. నాకూ ఆచారం ఎక్కువాయె...." ఇంతలోకే మా అత్తగారు మధ్యలో 'కట్' చేశారు. ఆమె "ఇదిగో పేరిందేవీ—ఆ చెప్పేదేదో త్వరగా చెప్పుకాని, నీ ఆచారం, నీవాళ్ళ ఆచారాన్నిగురించి ఊరికే వాక్కు—. నే ఇంకా బతికే వున్నాను."

అని ఒక చురక వేసేసరికి అక్కడవున్న మిగతావాళ్ళందరూ పేరిందేవమ్మకు కోపం వస్తుందేమో అని భయపడ్డారు కాని మా అత్తగారు అధ్యక్షురాలు కావడంవల్ల పేరిందేవమ్మ మా అత్తగారి ఈసడింపు గమనించకుండానే ముందుకుపోయింది.

“ఆఁ—యింతకీ నే చెప్పొచ్చిందేమిటంటే, ఆనాటి పెండ్లి సమయానికి వైష్ణవ వంటవాళ్ళు దొరక్క ఎవర్నో తీసుకొచ్చి వాళ్ళ ముఖాన నామాలు పెట్టి నాటకం ఆడారట—రుక్కిణమ్మావాళ్ళు! తర్వాత బయట పడ్డ దా సంగతి. ఒక్కసారి పెళ్ళియిల్లు అంతా గుప్పు మన్న దనుకోండి. ఆనాటినుండీ ఈ నాటివరకూ ఆ గడప తొక్కి పచ్చి మంచినీళ్ళు ముడితే మీరు ఏ ఒట్టు పెడితే ఆ ఒట్టు.”

“అదేమిటి పిన్నీ! రుక్కిణమ్మ నీ పెత్తల్లి కోడలేగా, పరాయిదా ఏమన్నానా? అట్లా యింటిగుట్టు బయటేస్తారా ఎక్కడన్నా? ఎంతయినా నీ వాళ్ళన్నతర్వాత నీవు అంత కఠినంగా మాట్లాడకూడదు. ఏమైనా సొంత మనుషుల్ని కాస్త....”

“ఆ, నాకేం సొంతమే—ఏనాడు నా కొడుక్కి దాని కూతుర్ని యివ్వ లేదో ఆనాడే తెగతెంపులు అయిపోయింది. ఆ అనాచారప్పీనుక్కి నా కొడుకు నచ్చలేదట—హో యబ్బ! తన కూతురు కిరస్తానీ కళ్ళకు నా కొడుకు బ్రహ్మతేజస్సు తీసిపోయిందట.”

“ఎంతయినా నీ కొడుక్కంటే ఆ పిల్లే ఎక్కువ చదివిందిగా—” అంది ఒకావిడ. “ఆఁ, చదివింది కిరస్తానీ చదువు! దాని చదువూ, నా బతుకూ ఒకటే. నిక్షేపంలాగా నా కొడుకు లోయర్‌గ్రేడు ప్యాసయి స్కూలు మాష్టరీ చేస్తూంటే ఏం తక్కువొచ్చిందంట? నా కొడుకు ఆచారవంతుడు. ఆ అనాచారప్పీనుక్కి నచ్చడు మరి—” అని మెటికలు విరిచింది. “అయినా, కక్కీ, నీ కోపం రాకుండావుంటే అడుగుతాను—చదువెక్కువా, ఆచారం ఎక్కువా?”

“చదువుకూ ఆచారానికీ ఏం సంబంధం వుంది? నీ కొడుకు మరీ బిళ్ళగోచీ, పిలకా, బహుసనాతన మ్మనిషిలాగా వుంటాడాయె!”

ఆ మాటకు అవతలావిడికి కడుపు మండిపోయింది—“అవునే నా

నాకొడుకు సనాతనుడే. వాడేకాదు, వాడబ్బ సనాతనుడు, వాళ్ల తాత సనాతనుడు, వాళ్ళ ముత్తాత సనాతనుడు. నీ వెవ ర్తెవే నా కొడుకును ఎగతాళి చేయడానికి వచ్చావు! నీలాగా నా కొడుకు కాఫీలు, సోడాలు తాగ డనా! నీలాగా వ్యాపార్లింట్లో పుట్టి నియోగుల ఇంట్లో మెట్టలేదనా—" అని యుద్ధానికి లేచింది ఆవిడ. అక్కడవున్న సభలో నెమ్మదిగా కలకలం బయలుదేరింది. మా అత్తగారు ఈలాంటి విషయాల్లో తీర్పు చెప్పడానికి బదులు బహుషోగ్గా తప్పుకుంటారు. లోపల వంట ఎంతవర కయిందీ చూచివస్తా నని గబగబా లోపలి కెళ్లారు. ఇంకా ఆ సనాతనపు మనిషి తన కొడుకు గొప్పతనాన్ని చెబుతూ ఎదటావిణ్ణి రాల్చివోస్తూనే వుంది. అంతా వింటూ కూర్చున్నారు. ఏమైనా ఎదురు మాట్లాడితే అందర్నీ వరసబెట్టి తిట్టే గయ్యాళిమనిషిట ఆవిడ. తర్వాత మా అత్తగారు నా చెవులో శల విచ్చారు. ఈ లోగా వున్నట్లుండి ఎవరో ఒకావిడ పరిగెత్తుకొచ్చి "కొంప మునిగింది! ఎవడో శూద్రవాడు అన్నం అండా అని తెలియక అన్నం అండాను ముట్టుకున్నాడట." అది విన్న అక్కడివా రందరూ గుడ్లు తేల వేసి "అయ్యో, అయ్యో, ఇప్పు డేంగతి?" అని గుండెలు బాదుకున్నారు, ఆచారం వెలక్కాయిలాగా గొంతు పట్టుకుం దా క్షణంలో. "అయితే వండిన అండా అన్నం దిబ్బలో కుమ్మరించాల్సిందే?" అన్నది ఒకావిడ. ఇంతలో లోపల్నుండి మా అత్తగారు గబగబా వచ్చారు. ఆచారంలో అగ్ర స్థానం వహించిన ఆమె ఏం శలవిస్తుందో అటువంటి క్లిష్టపరిస్థితుల్లో అని అందరూ నోళ్లు తెరుచుకుని ఆవిడిని చూచారు. ఆమె యీ లోగానే పరిస్థితు లన్నీ ఆలోచించింది. అప్పటికే ఒంటిగంట దాటింది. అదా పెళ్లి యిల్లు. అందరి కడుపుల్లోనూ ఎలుకలు తవ్వుతున్నాయి. పిల్లా జెల్లా బంధువర్గం అంతా భోజనాలకోసం తహతహ లాడుతున్నారు. వాళ్ళందరూ పస్తు పడుండాలి. ఆ పూట అండా అన్నం దొర్లిస్తే, వెంటనే మా అత్తగారు తన తంబురా మందరస్థాయిలో శలవిచ్చారు "చూడూ, కాకమ్మక్కా, చూడమ్మ పిన్నీ, వాడు అండా ముట్టుకొన్నాడు అంటున్నారే కాని నాకు నమ్మకం కలగడం లా. వాణ్ణి గట్టిగా గద్దించి అడిగితే 'చేతివేళ్లు తగిలా యండీ' అని ఏడుపుమొగం పెట్టాడు వెధవ! నిజమే అయివుండవచ్చు,

బహుశా తాకివుండడు. అథవా ఆ వెధవ తాకేడే అనుకో; ఇప్పు డొక్క పని చేయాలి మనం."

"ఏమిటి కక్కీ, ఏమిటీ" అన్నారు అంతా!

"పురాణాల్లో చెప్పినట్లు అన్నం పరబ్రహ్మస్వరూపం అన్నారు పెద్ద వాళ్ళు. అండా అన్నం దిబ్బలో కుమ్మరిస్తే మనకు మహాపాపం చుట్టుకుంటుంది. కాబట్టి కాస్త తులసితీర్థం ఆ అండామీద ప్రోక్షించి ఆ అండా అన్నం మనం భోంచేయవచ్చు; దోషంలేదు" అని తీర్పు చెప్పారు, మా అత్తగారు. వెంటనే ఆ పూట ఏకాదశి అవుతుందేమో అని భయంతో గుడ్లు తేలవేసిన ఆచారవంతు లందరి ప్రాణాలూ లేచివచ్చాయి. అందరూ ఏకగ్రీవంగా మా అత్తగారి సమయోచిత ఆచార - 'అడ్జస్ట్‌మెంట్'ను వేనోళ్ళ పొగిడారు. ఆమె పురాణాలు చదివిన పుణ్యవతి అన్నారు అందులో కొందరు (యింట్లో ఆ పురాణాల మధ్య డిటెక్టివ్ నవల్లూ, సినిమా పత్రికలూ కూడా వుంటా యని నాక్కూడా తెలుసు). ఏమైతేనేం ఆ పూట మా అత్తగారు అందరినీ పస్తుపడుకోబెట్టకుండా వెంటనే ఆకులు వేయించి అండా అన్నం వడ్డించేందుకు అనుమతించారు.

ఏమి టీ ఆచారం? సమయానికి తగ్గట్టు మార్చుకుంటూపోతారు. ఒక రేమనుకుంటారో అని మరొకరు ఆచారం, ఆచారం అని గంతులు వేయడమే తప్ప నిజంగా ఆచారం అనేది మీ దగ్గర లేదని నేను మా అత్తగారితో వాదిస్తుంటాను. "అయ్యో! నీకేం తెలుసునే, నా ఆచారం! నేను ఎంతో మేలు. ఈ కాలం మనిషి నయిపోయా ననే చెప్పాలి. మా చూడమ్మత్త బ్రతికున్నన్నాళ్ళూ కొళాయినీళ్లు తాగిందా? కాఫీ తాగిన వాళ్ళతో మాట్లాడిందా? సోడాలు, లైంజ్యూసులు తాగిందా! కటిక ఆచారవంతురాలు గదంటే మా చూడమ్మత్త! అట్లా మావల్లకూడా కాదు వుండడానికి. అయిపోయింది. నా ఘటం వున్నంతవరకూ యిట్లా పాకులాడుతాను. తర్వాత మీ యిష్టం" అంటుంది. ఆచారంకోసం మా అత్తగారు కొళాయినీళ్ళు తాక్కుండా బావినీళ్ళు తాగుతారు. మా పెరట్లోవున్న బావినీళ్ళు ఉప్పునీళ్ళు. దానికితోడు బురదగా వుంటాయి. మానవమాత్రులు ఆ నీళ్ళు తాగలేరుకాని ఆ నీళ్లు మా అత్తగారి ఆచారానికి అమృత

ప్రాయంగా వుంటాయి—ఆ నీళ్ళలో స్నానంచేసి ఆ నీళ్ళే వంటకూ, తాగడానికీ తెచ్చిపెట్టుకుంటుం దావిడ. ఆ నీళ్ళతో పప్పు నాలుగ్గంటలయినా వుడకదు. పాపం! ఆ వుడకని పప్పుతోనే భోంచేస్తుంటుంది కాని పంపు నీళ్ల తాకదు, మైల అని. "బావిలేకుండా ఒట్టి పంపునీళ్ళే వుంటే ఏం చేస్తారు?" అంటే "ఆ పంపుమీద కాస్త తులసితీర్థం చల్లి 'కృష్ణా' అంటూ తాగాల్సిందే, ఏం చేస్తాం?" అంటుంది—"మరింక తులసితీర్థంతో పవిత్ర మయ్యే పంపునీళ్ళు యిప్పుడూ తాగవచ్చుగా!" అంటే "అదెట్లా? నిక్షేపంలాగా బావివుండగా ఆ మైల నీళ్ళెందుకే" అంటుంది. ఉప్పునీళ్ళ బావి నిక్షేపం అట!—సమయం వస్తే ఎంత అనాచారం అయినా తులసి తీర్థంతో పవిత్రం అవుతుంది. ఇది కేవలం చాదస్తమే. జరిగితే ఆచారం, జరక్కపోతే తులసితీర్థం. లేకపోతే మరొకటి—ఏదో ఆ సమయానికి సర్దుకునే ఆచారం! అదేమిటండీ అంటే "మా ఘటా లిట్లా తెల్లవారిపోని వ్వండి—లేకపోతే 'ఫలానా చూడమ్మ కోడలా?'అనరటే" అంటుంది. అదీ విషయం. "ఫలానా ఆవిడ చాలా ఆచారంగా వుంటుంది." అనే పేరు కోసం యింత ప్రాకులాట. ఆచారం మా అత్తగారిలాంటి వాళ్ళ చేతుల్లో కీలుబొమ్మ. సమయంవస్తే ఎన్ని అవతారా లయినా ఎత్తుతుంది. మా అత్తగారు ఉల్లిపాయలు ముట్టరు, ఆ వాసన పనికిరాదు. ఆలాంటి మనిషి ఒక రోజు మనుమడికి ఉల్లిపాయలువేసి కూర వండిపెట్టింది. మా అందరికీ ఆశ్చర్యమై 'అదేమి టత్తా' అంటే "పోన్లేవే! బిడ్డకి చేద్దా మని ఆశగా వుండి చేశాను. స్నానం చేసి, నా వంట చేసుకుంటే పోయే...." అన్నారు ఆవిడ. ప్రేమకు ఆచారంలేదు. తన మనసులో మనమడికోసం ఒక ప్రియమైన కూర వండిపెట్టడానికి కాసేపు ఆచారాన్ని ఒక వేపు నెట్టిం దావిడ. నిజానికి ఆవి డా రోజు ఉల్లిపాయ ముట్టిందని తెలిస్తే మిగతా ఆవిడగారి తోడికోడళ్లు వగైరా అంతా ఆవిణ్ణి అల్లరి పెట్టేవారే.

నిజానికి మా అత్తగారి ఆచారం చాలా నయం. ఆవిడకంటే కఠినంగా ఆచారాన్ని ఆచరణలో పెట్టేవారే ఎక్కువమంది వున్నారు. నడుస్తూ

నీళ్లుచల్లుకుంటూ నడిచేవారు ఇప్పుడుకూడా వున్నారు. అతి ఆచారం అనవసరం అంటుంది మా అత్తగారు. వెనకటికి ఎవరో ఒక కటిక సనాతన పరుడు ఎండలో వెడుతూ దాహానికి తట్టుకోలేక ఒక బ్రాహ్మణ ఇంటిముందు నిలచి 'మంచితీర్థం' అన్నాట్ట. ఆ యింటి యిల్లాలు చెంబుతోతెచ్చి ఇచ్చిందట. చెంబు ముట్టుకుంటే అనాచారం అని తాక్కుండా మరొక ఇంటికి వెళ్లాట్ట. ఆ యింటివాళ్లు గ్లాసులో తెచ్చి యిచ్చారట. గ్లాసు తాకితే మైల పడతా నని అక్కడా నీళ్లు తాక్కుండా వెళ్ళిపోయాట్ట. ఆవిధంగా యింటింటికీ వెళ్ళి నీళ్ళు తాక్కుండానే, దాహంతో వూరంతా తిరిగి, ఎండకు తట్టుకోలేక చివర కొక మాలపల్లెముందు మైకంవచ్చి పడిపోయి చాలాసేపటికి కండ్లు తెరిచిచూస్తే ఒక గుడిసెలో మాదిగవాడి ఒళ్ళో పడుకుని చర్మంతో కుట్టిన ఒక చిన్న దొన్నెలో నీళ్ళు ఆ మాదిగ వాడు తన నోట్లో పోస్తుంటే తను తాగుతున్నాడు. అది ఆచారానికి ఆఖరిమెట్టు. ఈకథ మా అత్తగారేచెప్పారు. తమాషా అది—ఇలా చెబుతూ "యింతా తెలిసీ చాదస్తంగా ఆచారం ఆచారం అని ఎందు కంత అవస్థలు పడతారు" అంటే "అయ్యో, నాదేం ఆచారమేః మా చూడమ్మ ఆచారంలో, నా మొఖం, నేను సగం జరుపుకోగలనటే!" అంటుంది....మరుక్షణంలో ఫిట్ వచ్చి పడిపోతే గొంతులో నీళ్ళు ఎవరు పోసేదీ తెలియని మా అత్తగారి చాదస్తానికి నాకు నవ్వొస్తుంది.